

7. Офіційний переклад Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, затверджений Міністерством закордонних справ України 27.06. 2009 р. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
8. LEXSTATUS. Юридичний переклад текстів. – Режим доступу: <http://www.lexstatus.com/index.php/ru/2012-04-14-06-35-25>
9. Херрманн Й. Експертний висновок щодо проекту Кримінально-процесуального кодексу України, вересень 2007 року. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/news/2012/01/Opinion%20on%20Draft%20CPC%20UA%20Ukr.pdf>
10. Хворостянкіна А. В. Дефініції в законодавчих текстах: питання теорії. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/6669>
11. Урядовий портал. Загальна довідка. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=223287610&cat_id=223281453&ctime=1250084429452
12. Захист інтересів держави в Європейському Суді. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/159>

*Воробцова Ю. О.,
студентка магістратури
факультету правничих наук НаУКМА*

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЗАКОНОПРОЕКТІВ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

На сьогодні проблема упорядкування та стандартизації юридичної термінології в законодавстві України є однією з найважливіших, адже від якості законодавчого тексту, його ясності, однозначності та зрозумілості залежить правозастосування та правореалізація в Україні. Незважаючи на достатньо тривалий час незалежності України, у сучасному законодавстві досі існують проблеми в галузі юридичної термінології.

У різних аспектах цю проблему розглядали Н. Артикуца, І. Усенко, Ю. Зайцев, Л. Симоненко, Т. Кияк, Є. Тягнирядно, О. Павліченко, О. Доценко, З. Тростюк, А. Хворостянкіна та багато інших науковців, що свідчить про нагальність її розв'язання.

Згідно з Указом Президента України «Про заходи щодо здійснення правової реформи в Україні» від 19 квітня 1995 р. було утворено Українську комісію з питань правничої термінології. Відповідно до п. 1 Положення про Українську комісію з питань правничої термінології, затвердженого указом Президента України від 23 серпня 1995 р. № 796/95, Українська комісія з питань правничої термінології була покликана забезпечити точне і однакове вживання правничих термінів у законотворчій роботі та в офіційних актах. У п. 6 цього Положення містилось повноваження Комісії організовувати роботу з упорядкування української правничої термінології та затверджувати термінологічні нормативи, а також здійснювати термінологічно-мовну експертизу проектів актів законодавства, зокрема проектів кодексів.

Як зазначає І. Б. Усенко, Українською комісією з питань правничої термінології було затверджено низку рекомендованих реєстрів термінів та унормовано питання про відтворення українських власних назв засобами інших мов. Комісія припинила свою діяльність згідно з указом Президента України «Про ліквідацію деяких консультативних, дорадчих та інших органів від 14 липня 2000 року» [3].

На нашу думку, подібна комісія повинна функціонувати на постійній основі та мати статус не лише дорадчого органу, але й публікувати обов'язкові висновки. Робота подібної комісії є надзвичайно важливою для впорядкування юридичної термінології у законодавстві України та забезпечення єдності вживання термінів шляхом здійснення мовно-термінологічної експертизи проектів всіх нормативно-правових актів, а не лише законів.

У сучасному українському законодавстві досі присутня значна кількість недоліків, які потребують негайного аналізу та усунення. Науковці на цьому наголошують. Наприклад, Н. П. Яцишин звертає увагу на непослідовне вживання термінологічних одиниць, порушення мовної цілісності текстів, калькування конструкцій з російської мови, невдалу синонімію, брак адекватних юридичних понять [4, с. 220].

Серед типових помилок та недоліків, виявлених у нормативно-правових актах і законопроектах, Н. В. Артикуца виділяє такі: «Термінологічна невпорядкованість і неузгодженість, дублетність, синонімія і варіативність термінів у нормативному акті, «семантична дифузність» термінів, амфіболія в тексті, алогізми, мовленнєва недостатність, невмотивована тавтологічність, лексична надлишковість, зміщення смислових меж, стильова невідповідність, невмотивована ускладненість синтаксичних конструкцій, порушення родовидових зв'язків між поняттями, форм узгодження і керування, вживання запозичень замість наявного українського терміна, невиправдане калькування тощо» [1].

М. В. Гаман наголошує на неузгодженості визначень понять у різних нормативно-правових актах однієї галузі права. «Так, у Законі «Про інноваційну діяльність» термін «інноваційний проект» трактується як «комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції». Після прийняття цього Закону необхідних змін до підзаконних актів з цього питання зроблено не було. Як наслідок, у правовому полі України залишилось чинним інше визначення поняття «інноваційний проект», а саме: «це комплект документів з комплексом заходів інвестиційного характеру, спрямованих на комерційне застосування науково-технічних розробок і нових технологій у виробництві або соціальній сфері» [2, с. 324].

Також слід наголосити на важливості високоякісного формулювання визначень понять. Яскравим прикладом недотримання вимог при формулюванні визначення поняття є п. 1.7.2 наказу Державної авіаційної служби України Про затвердження Методичних рекомендацій щодо прийнятних методів встановлення відповідності «Експлуатація літаків, які

мають два двигуни, на маршрутах збільшеної дальності (ETOPS)» від 26 липня 2012 р. № 527, в якому зазначається, що «виліт – це коли літак вперше зрушує за рахунок власної тяги із намірами виконання злету». Подібних прикрих помилок можна було б уникнути, якби прийняттю кожного нормативно-правового акта передувала б обов'язкова лінгвістична експертиза.

На сьогодні лінгвістично-термінологічна експертиза прямо передбачена лише Положенням про порядок підготовки плану роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженим рішенням шостого засідання Міжвідомчої координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу від 28 вересня 2001 р. Така експертиза здійснюється під час перекладу актів законодавства Європейського Союзу, які будуть ураховані при розробленні проектів нормативно-правових актів, з метою надання цим перекладам статусу офіційних. В інших нормативно-правових актах положення, де б зазначалась лінгвістична експертиза, відсутні взагалі.

Більше того, досі відсутні єдині законодавчо закріплені вимоги до підготовки якісних проектів нормативно-правових актів. Законодавче регулювання цієї проблеми дуже неповне та фрагментарне, особливо в частині лінгвостилістичних вимог та термінологічних стандартів щодо законодавчих термінів. Певні загальні настанови закріплені у низці нормативно-правових актів, серед яких: Закон України «Про Регламент Верховної Ради України», Указ Президента України від 5 листопада 2006 р. № 970/2006 «Про Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України», Регламент Кабінету Міністрів України, Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроєктної техніки, схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41, наказ Державного комітету України по водному господарству від 12 січня 2004 р. № 4 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроєктної техніки», наказ Державного агентства України з інвестицій та інновацій від 16 липня 2008 р. № 58 «Про затвердження Методичних рекомендацій з підготовки та оформлення проектів законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Державного агентства України з інвестицій та інновацій, а також актів підприємств і установ, що належать до сфери управління Державного агентства України з інвестицій та інновацій», а також деякі інші галузеві нормативно-правові акти, які не мають комплексного характеру.

Нині очікує на друге читання Проект Закону про нормативно-правові акти № 7409 від 01.12.2010 р., який демонструє прагнення законодавця до підвищення якісного рівня сучасного українського законодавства та вирішення численних мовно-термінологічних проблем. Зокрема, у ч. 1 ст. 22 цього законопроекту встановлюються вимоги, згідно з якими термінологія нормативно-правового акта не може відрізнятися від термінології чинних нормативно-правових актів вищої або однакової з ним юридичної сили, якщо це спеціально не обумовлено вимогами цієї статті. У ч. 2 встановлюється

перелік випадків, за яких встановлення відмінної термінології є обґрунтованим. У ст. 23 встановлюються вимоги до тексту, дотримання яких забезпечить відповідність мови майбутніх нормативно-правових актів вимогам правопису, усунення зайвих іншомовних слів та багатозначності. У ст. 24 вищезазначеного законопроекту закріплено, що текст нормативно-правового акта викладається офіційно-діловим стилем.

Щоправда, серед переліку експертиз нормативно-правових актів містяться лише правова, наукова, фінансово-економічна, екологічна експертизи. Тобто лінгвістичну експертизу окремо не виділено, але передбачено можливість проведення інших видів експертиз, передбачених законодавством. На нашу думку, детальне закріплення процедури проведення цієї експертизи сприяло б дотриманню вищенаведених вимог на практиці

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що мовно-термінологічні проблеми сучасного законодавства України потребують негайного вирішення, адже без цього неможливе ефективне застосування правових норм у державі. Неточності та двозначності у правовому регулюванні будь-якого питання призводять до зловживань своїми правами або ухилення від виконання обов'язків. Усунути такі недоліки пропонується шляхом відновлення роботи Української комісії з питань правничої термінології, запровадження обов'язкової лінгвістичної експертизи проектів нормативно-правових актів та деталізації процедури її проведення.

Також вагому роль у якісній підготовці нормативно-правових актів могло б відіграти запровадження додаткової фахової підготовки осіб, що здійснюють підготовку нормативно-правових актів, під час якої детально викладались би напрацьовані експертами-лінгвістами вимоги до тексту, термінології, структури, пунктуації тощо. Саме ці заходи, на нашу думку, забезпечать усунення вже наявних недоліків законодавства, а також запобігання таким недолікам у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Науково-методичні аспекти лінгвістичної експертизи законопроектів / Н. В. Артикуца // Международная научная конференция MegaLing'2011 [Електр. ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://megaling.crimea.edu/publications.html>
2. Гаман М. В. До проблеми термінології в законодавстві про інновації // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2003. – № 3-4 (7-8). – С. 323-326.
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://cyclop.com.ua/content/view/330/43/>
4. Яцишин Н. П. Юридична термінологія як об'єкт мовознавчих досліджень // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. – С. 219-222.
5. Проект Закону про нормативно-правові акти – Режим доступу: URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?pf3516=7409&skl=7